

les que poden ésser observades en aquesta haurien estat fàcilment esmenades partint de *La dialectologie* del mateix Pop, que en constitueix la font més important. Referint-nos només al català, podríem adduir com a oblits, per exemple, els estudis de Barnils sobre el parlar d'Alacant, de Kuen sobre el de l'Alguer, de Coromines sobre el de Cardós i Vallferrera, el «Butlletí de Dialectologia Catalana», etc. En parlar dels qui tingueren cura de la publicació del *Diccionari Aguiló* (a rectificar el nom *Agmiló* que encapçala l'article) oblida de mencionar Pompeu Fabra sens dubte per malèvola omissió de qui li forní la dada. D'on ha tret, d'altra banda, que Antoni M. Alcover era arqueòleg i arquitecte?

Malgrat aquestes menudes reserves, l'obra de S. Pop pot ésser útil a tothom qui s'interessi per la història dels estudis lingüístics. — R. ARAMON I SERRA.

Els problemes de la llengua en Unamuno. — Les tesis doctorals dels Srs. Fernando Huarte Morton i Carlos Blanco Aguinaga tracten un tema comú, bé que, com és natural, examinat des de punts de vista molt diferents, i amb procediments de mètode també allunyats. Desconeguts l'un de l'altre, foren publicades el mateix any. Però l'elaboració del treball d'Huarte¹ fou anterior: la tesi fou llegida pel març de 1950, a la Universitat de Madrid,² mentre que la de Blanco Aguinaga³ ho fou a la Universitat de Mèxic pel setembre de 1953. Res no hi ha que no sigui molt suggeridor, àdhuc apassionant, en l'obra, diversa i variada, de Miguel de Unamuno. Però el tema de la llengua, tant en un pla teòric com en els seus aspectes més concrets (d'un mot dialectal, d'una nova proposta d'etimologia), és gairebé sempre suport de greus consideracions en el pensament unamunià. D'ací que aquests llibres hagin d'ésser considerats importants, tant o més que d'un punt de vista lingüístic, quant a la història de les idees de l'Espanya moderna. Altrament, ambdós llibres difereixen fonamentalment, no ja en l'estructura, sinó sobretot pel contingut, per la intenció, per la manera personal d'estudiar i d'entendre Unamuno. Huarte ha despullat, amb un esforç admirable, tots els elements, fins els més insignificants, que, en la copiosa i fragmentada obra d'Unamuno, tenen alguna relació amb temes de llengua, els ha sistematitzats segons un criteri de tipus lingüístic, i els ha comentats. Blanco Aguinaga, en canvi, menys erudit en els detalls i en la informació prèvia, ha subordinat els seus materials a la corba ideològica de l'autor estudiat, fent veure que una gran part de les dades sobre el pensament unamunià poden relacionar-se i àdhuc han de descansar, lògicament, damunt les notes i al·lusions als fets de llengua del professor de Salamanca.

Huarte divideix el seu llibre en sis capítols. El primer, introductorí, tracta de la vocació i la formació d'Unamuno, la seva voluntària *dispersió*, el seu esperit de contradicció sistemàtica, aplicat constantment als més diversos aspectes de llengua, els fruits que el lector treu dels seus escrits (l'ús més propi i més digne de la llengua, una visió total de les doctrines lingüístiques, una gran sensibilitat i una segura intuïció). I si algú vol negar que existeixi la «filologia o la lingüística d'Unamuno», sempre quedarà la possibilitat d'estudiar Unamuno com a filòleg, com a lingüista, com a filòsof del llenguatge, car a tots tres vessants s'abocà amb la seva curiositat i el seu interès universals. Segueixen els capítols segon i tercer, que Huarte titula, respectivament, «filosofia del llenguatge» i «lingüística i filologia». Aquell recull tot allò que fa referència, dins Unamuno, a la paraula, a la funció d'apellació, on hom no troba un cos de doctrina elaborat, sinó més aviat un conjunt de vaguetats, abans de tipus filològic

1. FERNANDO HUARTE MORTON, *El ideario lingüístico de Miguel de Unamuno*, extret de «Cuadernos de la Cátedra Miguel de Unamuno», V (Facultad de Filosofía y Letras, Universidad de Salamanca, 1954), 186 pàgs.

2. Hom en coneixia l'existència per una referència bibliogràfica dins la *Historia de la lengua española*, de RAFAEL LAPESA, ja en la segona edició (Madrid 1950), pàg. 274, com d'una tesi aprovada.

3. *Unamuno, teórico del lenguaje*, por CARLOS BLANCO AGUINAGA (El Colegio de México, 1954), 130 pàgs.

que lingüístic. Aquest estudia, primer, allò que hom faria entrar dins un tractat de lingüística (el llenguatge i la societat, l'origen del llenguatge, el pensament i la concepció del món i el llenguatge, la llengua i la raça, l'expressivitat i el silenci); després, en un terreny menys especulatiu, els conceptes unamunians de lingüística *temàtica* (temes de llengua que són tractats, d'una manera més o menys organitzada, al llarg dels seus escrits), lingüística biològica, i gramàtica i filologia; aquest capítol s'acaba amb un comentari als treballs d'investigació d'Unamuno sobre història del castellà i etimologia. Els capítols quart, cinquè i sisè, de contingut ja més aplicat, són dedicats a la llengua espanyola, al vocabulari i a l'obra literària, respectivament. Quant al castellà, surten ací velles preocupacions del mestre de Salamanca sobre el *casticismo*, la labor de l'Acadèmia espanyola, les varietats populars, el castellà d'Amèrica; també ací trobem exposat el complicat pensament d'Unamuno sobre les llengües i els dialectes de la Península («el español castellano», «la cuestión del vascuence», «el catalán»): postulava la supremacia del castellà; respectava, estudiava i feia estudiar el català, el gallec, el portuguès; quant al basc i al català, considerava que la solució era l'abandonament del primer i la conservació del segon, fonamentat tot en raons lingüístiques, que, a més, demostren com tenia raó, atès que el basc va reculant sense remei i el català manté, malgrat tot, la seva vigorosa vitalitat; altrament, quan foren plantejats problemes de reconeixement del català en diverses institucions públiques, a les Corts de Madrid de 1931, Unamuno s'alçà rotundament a favor del castellà, tot recitant, però, poesies i fragments literaris catalans en català. Unamuno era així. El capítol cinquè recull el pensament d'Unamuno sobre el lèxic: estrangerismes, mots savis, mots populars, neologismes (amb els neologismes unamunians). El capítol sisè i darrer és «una visió superficial i apressada sobre temes d'estil i de retòrica en la mesura en què es troben influïts en Unamuno per les qüestions de llengua», ens diu Huarte (pàg. 30).

Blanco Aguinaga ens fa veure com Unamuno viu de la paraula i per la paraula, i ho manifesta, irònic, àdhuc sarcàstic, a cada moment, com jugant amb quelcom molt seriós: «siguiendo su juego trágico paso a paso, Unamuno elabora una teoría de la lengua que cala hasta lo más hondo de su problemática» (pàg. 9). En aquest segon llibre, el seu autor parteix, doncs, no pas de les idees d'Unamuno sobre la llengua, sinó d'Unamuno ell mateix. I Unamuno —l'home i les seves preocupacions— li forneix la matèria del seu treball. I així com el pensament unamunià pot ésser reduït, més que a un sol tema o problema («el qué será de mi conciencia»), a dos de fonamentals («el qué es de España, tema generacional y regeneracional», i «el qué es de la inmortalidad»), així també les seves consideracions sobre la llengua poden ésser estudiades des d'aquests dos temes.⁴ Les dues parts del llibre porten els títols de «Primeras ideas sobre la lengua, 1895-1903», i «Realidad y poesía: El método de la pasión y la lengua». Cadascuna té uns capítols de preparació, i, després, un capítol com a nucli. Així, dins la primera part, després de tractar de l'ideari espanyol i la generació del 98, del problema de la llengua, d'«Unamuno, español moderno», arribem al capítol IV: «Teoría de la lengua». Ací trobem l'examen dels problemes concretament castellans: la necessària renovació de la llengua, l'obsessió d'uropeïtzar Espanya; encara que en alguns punts toquen la teoria del llenguatge, abunden ara les citacions positives sobre

4. «... Unamuno quiere tener un pie en la tierra y otro en el cielo: la tierra es el tiempo, la historia y, muy a menudo, concretamente, España; el cielo es la eternidad, la intrahistoria y, concretamente, la tragedia del hambre de inmortalidad». «Unas veces pretendía vivir en la historia y otras aspiraba a vivir en la eternidad». «... su obra se ocupa de dos realidades fundamentales: la realidad histórica, circunstancial, que era su España, y la realidad personal y universal que era su ansia de inmortalidad» (pàgs. 10-11). Blanco Aguinaga mostra que, bé que aquestes dues èpoques (que ell fixa de 1895 a 1903, la primera, i de 1903 cap ençà, la segona) semblen no correspondre a una realitat ben clara i definida (hi ha molts rastres de la preocupació per l'home abans de 1903, i l'atenció a la cosa pública és evident durant la Dictadura i al començ de la República), nogensmenys, en el fons és com ell ho estableix (pàgs. 11-12).

problemes concrets del castellà. Un capítol de transició («Hacia una preocupació poética por la lengua») clou la primera part. La segona part correspon a l'època de la preocupació unamuniana del llenguatge com a fenomen humà abans que cap altra cosa. Hi ha hagut en ell un canvi de front: a l'«Unamuno, español moderno», que volia europeïtzar Espanya, ha succeït «nuestro Unamuno», que ara vol espanyolitzar Europa, que fa professió d'*africanisme*. I això té una projecció en l'aspecte lingüístic: ja no interessa la llengua pel seu costat social pràctic, sinó que l'individualisme irracional marcarà la pauta per a la revolució lingüística; a més, «si Àfrica comença als Pirineus», la llengua castellana ha d'ésser africana, és a dir, apassionada i angoixosa. Per aquest camí, després dels capítols de preparació, sobre *nuestro Unamuno* i el mètode de la passió, la realitat i el seu coneixement, i el problema de la comunicació, arribem al capítol IV: «Teoria poético-agónica del lenguaje». Hi són tractats veritables epígrafs d'una lingüística teòrica, d'una gramàtica general, d'una estilística lingüística: entre altres: la imaginació, metàfora i paradoxa, solitud, diàleg i monòleg, el crit, naturalitat i èmfasi, sinceritat, la funció de l'escriptor.

Ambdós llibres són d'un gran interès per al coneixement d'aquell gran turmentat que fou Miguel de Unamuno, i es complementen l'un a l'altre.—A. M. BADIA I MARGARIT.

Record d'Amado Alonso.—La mort d'Amado Alonso, el 26 de maig de 1952, marca una pèrdua irreparable en el cens, mai no prou abundós, dels conreadors de lingüística, filologia, estilística i crítica literària espanyoles. Havia nascut l'any 1897. En el cas d'Amado Alonso hom pot adonar-se, una vegada més, de la influència que els factors exteriors exerceixen damunt la vida dels homes. La seva orientació inicial (deixeble de Menéndez Pidal, pensionat a estudiar fonètica a Hamburg, col·laborador del qüestionari de l'atlas lingüístic peninsular, autor de *La subagrupación románica del catalán*, etc.) fou rectificada per les conseqüències de la seva instal·lació, que semblava definitiva, a Buenos Aires. Allí, bé que sempre continuà fidel, d'una manera o altra, a la seva trajectòria inicial (pensem en els seus estudis sobre la geografia de $r = l$, els *Problemas de dialectología hispanoamericana*), es veié obligat a compartir-la amb altres interessos lingüístics i culturals; com ha dit Alfonso Reyes, allí Amado Alonso havia de passar a les «energies subjectives» de la llengua (contribucions a la filosofia del llenguatge, el pròleg al llibre clàssic de Saussure, la col·lecció d'estudis estilístics, etc.), alhora que duia una gran campanya sobre el problema del castellà a Amèrica. De la conjunció de tots aquests factors de la seva formació sorgiren alguns dels seus treballs més remarcables, com el del diminutiu, el de l'article, i els estudis preparatoris del seu gran llibre d'història de la pronunciació del castellà. Malauradament, aquest llibre (el seu volum primer, car la resta segueix en preparació per Rafael Lapesa) ja fou de publicació pòstuma. I, malgrat que havia estat concebut a l'Argentina, pertany a la darrera etapa geogràfica (Harvard University) de la vida d'Amado Alonso. Però el millor de la seva vida, en tots sentits, fou fet a l'Argentina. L'escola que aconseguí de fundar-hi, tan eficient i tan digna, el retrata d'una manera perfecta. I la publicació que se'n despenya, la «Revista de Filología Hispánica» (1939-1946), continuada després a Mèxic («Nueva Revista de Filología Hispánica»), és tinguda com una de les revistes més acurades i més solvents. Bé que no d'una manera sistemàtica ni constant, Amado Alonso s'ocupà diverses vegades del català; en aquest terreny, i superant el to polèmic del vell treball de 1926 (suara alludit), publicà a la «Miscel·lània Fabra» una de les

5. Vers la fi del capítol, llegim: «En cuanto al lenguaje, seguirá ocupando un lugar de importancia en su obra. Pero ya no se enfrentará Unamuno al problema de la lengua práctica. Ya no será cuestión de buscar la forma adecuada al pensamiento y al ritmo de la vida nacional. Ahora hablará Unamuno del lenguaje en cuanto poético o universal. Nos hablará de la expresión de lo espiritual íntimo. Irá hacia lo concreto por excelencia, hacia lo personal único; hacia lo inefable» (pàg. 71).